

inzittende Brits-Indische militairen vermoord en van de gelegenheid gebruik gemaakt om een nabijgelegen vrouwen- en kinderkamp met handgranaten te bestoken. Christison keurde toen goed dat een strafexpeditie zou worden ondernomen: een Brits-Indische eenheid schoot een deel van de Indonesische inwoners van Bekassi dood en stak de plaats in brand.

Tenslotte Medan. In de buurt van deze stad werden in december enkele Japanse militairen vermoord. Andere Japanse militairen trokken toen de stad binnen, schoten een groot aantal Indonesiërs dood en onthoofdden er zestig – de afgehouden hoofden werden op staken tentoongesteld.

Soms konden diegenen wier leven in acuut gevaar was, op het nippertje gered worden – dat bleek reeds uit wat wij over de arrestanten in Soerabaja en Semarang vermeldden. Voor andere groepen bedreigden bleek redding niet mogelijk. Er is één transport van ca. driehonderd vrouwen en kinderen naar Soerabaja geweest van wie meer dan honderd omkwamen doordat de vrachtauto's die hen vervoerden, ondanks het verzet van de begeleidende Brits-Indische militairen (zij werden allen gedood) door *pemoeda's* in brand werden gestoken, en in het gedeelte van Bandoeng dat buiten de Britse enclave viel, werden in één detentieoord ('Huize Bronbeek') minstens tachtig Nederlanders en Indische Nederlanders, onder hen kinderen, vermoord en in een massagraf gestopt. Voorts hebben zich talrijke gevallen voorgedaan waarbij elders Nederlandse en Indisch-Nederlandse mannen, na gemarteld te zijn, werden vermoord. Ook werden gehele gezinnen van Nederlanders, Indische Nederlanders en Ambonnezen om het leven gebracht – soms werden de slachtoffers daartoe levend begraven. Van de Nederlandse, Indisch-Nederlandse en Ambonnesische vrouwen en meisjes werden velen verkracht, sommigen bovendien vermoord na op de meest sadistische wijze te zijn gemarteld. En allen wier leven werd gespaard, verloren op Midden- en Oost-Java in elk geval hun vrijheid: mannen en jongens tussen vijftien en zestig jaar werden er in al of niet geïmproviseerde gevangenissen opgesloten, oudere mannen, vrouwen en kinderen geïnterneerd in de wijken die zij bewoonden, of in loodsen dan wel andere primitieve behuizingen.

Wij gaven in deel II c een schatting van van Mook weer dat de *Bersiap*-acties in totaal ca. drieduizend mensenlevens hebben gevergd. Die schatting is te laag geweest: eind '47 kenden de Nederlandse autoriteiten te Batavia de namen van drieduizendvierhonderd personen die om het leven waren gekomen. Het totaal aantal slachtoffers werd toen, honderd onbekenden meegeteld, op drieduizendvijfhonderd geschat; of daarbij